PAREMIOLOGIA ÎN OPTICA CERCETĂRILOR ȘI IDEILOR CONTEMPORANE

DE

DUMITRU STANCIU

Discutarea și aprecierea teoriilor actuale legate de paremiologie prezintă, printre altele, dificultățile *primului pas*, adică ale modului de abordare. Este dificil pentru cercetătorul care se află la curent cu încercările de modernizare științifică[1] al domeniului paremiologic să găsească o legătură între cîmpul acestor preocupări cu străduințele deja depuse. Această legătură există totuși. Ea se află undeva la nivelul problemelor fundamentale ale paremiologiei.

În definitiv, fără să se situeze în același plan ierarhic, problemele fundamentale ale paremiologiei sînt, ca și în alte domenii de cercetare, cele care :

I *constată* și fixează cîmpul paremiologic (definesc) ;

II *prezintă* detaliind corpusul paremiologic (descriu) ;

III *explică* modul de a fi al corpusului paremiologic (justifică).

Aceste trei *cîmpuri de probleme* n-au fost selectate întîmplător și nu exprimă vreo preferință personală, ci au fost împrumutate. Ele se găsesc menționate în cercetările moderne privind metodologia științelor și sînt apreciate ca exprimînd diferite grade de rafinament și adîncire a cercetării științifice[2].

Astfel, problema de la punctul I este, de fapt, cea care privește existența și limitele unui domeniu de cercetare, adică problema orientativă (a primului pas în știință) și importanța ei n-a scăzut nici în zilele noastre, cînd granițele dintre domeniile de cercetare s-au schimbat mereu și s-au creat noi spații de cercetare (așa numitele interdiscipline).

Problema de la punctul II ține mai mult de metodologia științelor și în special de nivelul descriptiv al cercetării. Indiferent cum s-ar putea îmbina diferitele metode de cercetare subordonate unui țel descriptivist, ele nu trebuie să absoarbă atenția unui cercetător în așa fel încît să nu înțeleagă că nivelul descriptiv nu poate să fie decît un nivel subsecvent și intermediar. Subsecvent, pentru că trebuie să urmeze unei definiții și intermediar, pentru că descripția pregătește înțelegerea, dar nu o realizează. Numai epuizînd posibilitățile de descripție ale unui obiect se poate merge mai departe la explicarea rațiunilor de a fi ale acestuia și astfel se poate trece la problema de la punctul III.

Problema explicației multiplică dificultățile cercetătorului. Descripția este o condiție necesară, dar nu suficientă a explicației. Explicația are loc cînd se realizează conexiuni de descripții, raporturi cu cîmpurile adiacente problemei și se adaugă acestor descripții de stări detaliate dimensiunea unui punct de vedere dinamic, adică cel al modificărilor în timp.

A.1. Referitor la definirea proverbului toate opiniile sînt convergente cu privire la ceea ce este esențial în *ființa* proverbului, anume că el este o specie a literaturii populare, specie care aparține genului scurt. Diferențele în cadrul opiniilor cercetătorilor se referă la ceea ce nu este esențial în natura proverbului. Nimeni nu fixează proverbul în afara creației folclorice.

---

[1] G.L. Permjakov, *From proverb to folk-tale. Notes on the general theory of cliché*, Moscow, 1979 ; Matti Kuusi, *Towards an international type-sistem of proverbs*, în „Proverbium", 19/1972, p. 699—735.

[2] J. Piaget, *Epistémologie des sciences de l'homme*, Paris, 1972.

Aparenta diversificare a paremiologilor cu privire la definirea proverbului rezultă mai mult din preferințe pentru definiții literaturizante, adică metaforizante[3].

Ceea ce rămîne trainic din noianul de definiții date proverbului este :

1.1. ceea ce nu este literaturizat în definiții ;

1.2. ceea ce nu este subiectivizat ;

1.3. ceea ce se găsește comun la toți. Aceste elemente constituie notele științifice, obiective și par a avea caracter de normă (lege) prin statornicia lor în timp și în saptiu.

2. Paremiologii se deosebesc cu privire la definiții, atunci cînd introduc criterii ce depășesc cîmpul strict al folcloristicii și adaugă puncte de vedere filosofice, etice, estetice, sociologice în definirea proverbului[4].

B. Modul de a descrie un obiect nu reprezintă altceva decît exteriorizarea unui fel de a-l cunoaște. Pornind de la modurile cel mai puțin elaborate, prin care omul cunoaște lumea și care constau din liste sau șiruri de caracteristici, proprietăți etc. și trecînd la modurile care anunță o oarecare organizare (structurare) a indicilor și caracteristicilor obiectelor pînă la formele elaborate de cunoașterea sistematică a lumii, se deschide un cîmp larg în care se înscriu și cercetările paremiologice recente.

1. Începuturile descripției în domeniul paremiologic prezintă simple liste mai mult sau mai puțin lungi de colecții eterogene urmate de comentarii naive în care se amestecă surpriza și admirația pentru proverbe.

2. Urmează, pe linia unui început de sistematizare, liste de dimensiuni mai reduse care sînt alcătuite după un criteriu tematic oarecare.

3. În sfîrșit, alte încercări caută să pună o ordine în colecțiile de proverbe existente. Matti Kuusi[5], în prima parte a studiului său, încearcă un sistem internațional de apropiere a diferitelor colecții de proverbe naționale și multinaționale. El analizează toate criteriile folosite în cele 973 de colecții de proverbe examinate, introducînd o gamă largă de indici.

3.1. Colecția noastră de prestigiu, colecția Zanne, este fixată în cadrul colecțiilor unilingve cu comparații internaționale avînd codul : Zanne 1895—1903 STmAhT/P(T)L ; G unde : S = structural ; Tm = tematic ; Ah = alfabetic cu variante ; T/P = tematic pe grup de proverbe ; L = analiza microstructurală a sursei ; G = glosar.

3.1.1. Gradul de eterogenitate a criteriilor care stă la baza colecției Zanne este destul de mare în cadrul celor 973 de colecții analizate de Matti Kuusi[6].

C. Cu asemenea colecții, ca cele enumerate de Matti Kuusi în încercarea sa de a prezenta un sistem internațional al proverbului, se poate afirma, exceptînd lucrarea lui Permiakov, că știința paremiologiei rămîne totuși la începuturile ei.

1. Lipsa de rigoare științifică ce caracterizează paremiologia ar putea să fie, în parte, justificată de imensitatea conținutului vehiculat de speciile paremiologice. Dar, cît timp nici disciplinele antropologice nu s-au constituit pînă acum ca științe exacte, se poate justifica și paremiologia pentru gradul ei și mai scăzut de rigoare științifică.

2. Studiile teoretice[7], de la noi sau de aiurea, pe baza diferitelor colecții, liste, surse paremiologice etc., păcătuiesc toate de mai multă sau mai puțină speculație.

---

[3] M. Duduleanu, *Munca reflectată în proverbele lumii*, București, 1972, p. VII-VIII. Se reproduc 13 definiții metaforizante, la care am adăuga expresia eminesciană : „Abia înțelese pline de-nțelesuri" și pe cea aparținînd lui Matti Kuusi : „Monumenta humana".

[4] Exemple de definiții care includ criterii filozofice : „Proverbul este spiritul unuia și înțelepciunea tuturor" ; etice : „Întregul bun-simț al omenirii se află în proverbe" ; sociologice : „Proverbele sînt copiii experienței" ; literaturizante : „Proverbele sînt cuvinte înaripate".

[5] Matti Kuusi, *op. cit.*, p. 699—735.

[6] Monica Rahmil, *Ghicitori și proverbe*, București, 1957, p. 7. În prefață face observații despre eterogenitatea colecției Zanne, găsind-o chiar haotică.

[7] Lucian Blaga, *Trilogia culturii*, București, 1969, p. 189—203 ; Ion C. Chițimia, *Folclor românesc în perspectivă comparată*, București, 1971, p. 239—276 ; V. Ciobanu, P. Ruxăndoiu, M. Buga, *Proverbele și zicătorile*, în *Istoria literaturii române*, vol. I, București, 1964, p. 193—200 ; N. Iorga, *Istoria literaturii române*, București, 1969, cap. IV (Literatura gnomică), p. 25—87 ; George Muntean, *Proverbe românești*, București, 1967 ; Ovidiu Papadima, *Literatura populară română*, București, 1968, capitolul *Proverbul ca formă de înțelepciune*, p. 341—374 ; Mihai Pop și Pavel Ruxăndoiu, *Folclor literar românesc*, București, p. 231—244 ; Tache Papahagi, *Folclor român comparat*, curs univ. 1928/29 ; Lazăr Șăineanu, *Influența orientală asupra limbei și culturei române*, vol. I, București, 1900, cap. VII (Elementul folcloric) ; B. Theodorescu, O. Păun, *Folclor literar românesc*, București, 1967, p. 171—176 ;

3. Omul ca obiect de cercetare al ştiinţelor antropologice în ansamblu este încă departe de a fi *reconstituit* raţional şi ştiinţific şi mai este încă definit prin metafore. În plus, se mai face încă distincţia *Naturwissenschaften — Geisteswissenschaften*. Ştiinţa paremiologică este legată de ştiinţele despre om şi atît timp cît va mai dăinui speculaţia în ştiinţele antropologice va mai rămîne şi în cîmpul paremiologic literaturizarea în încercarea de a face ştiinţă.

4. Din cele de mai sus nu trebuie să rezulte că *drumurile bătute* de la Erasmus la Archer Taylor sînt inutil *bătute*. Dezvoltarea umană în ansamblu a trebuit să treacă prin faza „culegătoricei", iar elaborările au venit mai tîrziu. Proverbul însuşi marchează o vîrstă a răgazului uman şi a întoarcerii spre sine, spre experienţa sa proprie şi spre un efort de a o fixa într-un mod economicos[8].

5. S-ar părea că momentul începerii prelucrărilor cu mijloace noi ale materialelor existente în culegeri, uneori stînjenitoare pentru paremiologul tradiţionalist, a venit. Este vorba de activitatea paremiologilor G.L. Permiakov şi Matti Kuusi.

5.1. În primul rînd Permiakov deschide un drum care cu siguranţă va fi continuat. Cartea lui, carte de început de etapă, este prezentată de autor fără emfază, cu toate reticenţele şi rezervele cercetătorului serios care înţelege dificultăţile problemei pe care vrea s-o rezolve. Concludent în acest sens este şi faptul că ediţia engleză a cărţii a apărut după zece ani de discuţii, mai ales în revista *Proverbium*, iar autorul s-a dovedit receptiv la observaţiile unor paremiologi.

5.2. Permiakov a dorit să realizeze un model formal care să cuprindă şi actualul şi posibilul în întreaga creaţie paremiologică. Ideea n-a fost inventată de el. O mulţime de discipline umane folosesc astăzi modelele simulate (logico-matematice), iar înţelegerea realului prin intermediul posibilului — specifică nivelului logico-matematic al activităţii intelectului uman — este prezentată cu mai bine de un sfert de secol în urmă de J. Piaget[9].

5.2.1. Aspiraţia lui Permiakov de a construi un model care să dea seama nu numai de creaţiile paremiologice existente, dar şi de cele posibile este în întregime îndreptăţită. Drumul ipotezelor spre confirmare de către experienţă nu constituie altceva decît un caz particular de manifestare a mecanismului intelectului uman. Întregul cîmp al imaginarului (artă, religie, metafizică etc.) este „rudă" cu ipotezele ştiinţifice.

5.2.1.1. „Posibilul" constituie un halou al realului, numai în filosofia speculativă[10].

5.2.1.2. *Posibilul*, în optica epistemologiei ştiinţifice, este rezultatul unei tehnici combinatorii. „Tehnica" de construire a *posibililor*, de care dispune orice om, constă în operaţii de multiplicare cu indici (factori) selectaţi prin activitatea de cunoaştere.

5.3. Ceea ce a reuşit şi ce nu a reuşit Permiakov în realizarea proiectului său constituie o problemă care trebuie examinată cu atenţie, pentru că se pare că paremiologii n-au fost pregătiţi să primească această noutate. Prin urmare, în parte, sînt absolviţi de unele aprecieri negative, nejustificate totuşi faţă de proiectul lui Permiakov. În toate studiile privitoare la lucrarea lui Permiakov[11] s-a constatat un interesant amestec de neîncredere şi atracţie.

5.3.1. În mod indirect răspunsul la observaţiile critice pozitive şi negative legate de proiectul lui Permiakov, venite din diferite părţi, va fi dat cu ocazia încercării noastre de a analiza lucrarea lui Permiakov.

5.4. Modul de a se pune problema : a reuşit Permiakov să facă un model logico-semiotic apt să descrie, să explice cîmpul paremiologic ?

G. Dem. Teodorescu, *Cercetări asupra proverbelor române*, Bucureşti, 1877 ; Gheorghe Vrabie, *Folclorul*, Bucureşti, 1970, cap. *Literatura sentenţioasă şi enigmatică*, p. 276—303 ; Iuliu A. Zanne, *Proverbele românilor, din România, Basarabia, Bucovina, Ungaria, Istria şi Macedonia*, vol. I, Bucureşti, 1895, p. IX—XLIX.

[8] S. N. Kramer, *Istoria începe la Sumer*, Bucureşti, 1962, p. 177—185.

[9] J. Piaget, *Introduction à l'épistémologie génétique*, vol. III, Paris, 1950.

[10] J. Piaget, *Înţelepciunea şi iluziile filosofiei*, Bucureşti, 1971 ; *Dimensiunile interdisciplinare ale psihologiei*, Bucureşti, 1972, cap. III (Studiul valorilor).

[11] Nigel Barley, *Some comments on Krikmann*, în „Proverbium", 25/1975, p. 991—992; Alan Dundes, *On the structure of the proverb*, în „Proverbium", 25/1975, p. 961—973 ; Arvo Krikmann, *Some difficulties arising at semantic classifying of proverbs*, în „Proverbium", 23/1973, p. 865—879 ; Matti Kuusi, *How can a type-index of international proverbs be outlined?*, în „Proverbium", 15/1970, p. 473—476 ; Lutz Röhrich, Wolfgang Mieder, *Sprichwort*, Stuttgart, 1977 ; Nicolae Roşianu, *Folclor literar rus*, Bucureşti, 1979, p. 68—70 ; Pavel Ruxăndoiu, *Proverbul, element de educaţie*, în „Educaţie şi limbaj", Bucureşti, 1972, p. 171—176.

5.4.1. Permiakov nu a reușit în intențiile lui. Sistemul lui este discutabil ca mod de realizare, dar nu repudiabil ca proiect științific.

5.5. Un model logico-matematic care să dea seama de real prin intermediul posibilului este un model de tip matricial și nu un model dominant clasificator. Lucrarea lui Permiakov prezintă următoarea situație: 17 scheme arborescente (clasificatoare), 5 grafuri închise și 11 matrice. Aceste scheme matriciale constituie elementele de structură forte ale sistemului lui Permiakov. Cifrele acestea nu spun totuși mare lucru.

5.5.1. Structurile arborescente sînt sisteme slabe, cu care operează mintea omenească.

5.5.2. În ceea ce privește structurile matriciale, acestea sînt structuri puternice, structuri bazate pe operații de multiplicare și care au servit scopului anunțat de Permiakov în lucrarea sa. Rămîne însă discutabilă problema reușitei disocierii factorilor necesari construirii acestor matrici.

5.6. Planul temerar al lui Permiakov de a face una și aceeași ordine într-un singur tot selectînd însă factori din trei nivele și anume:

5.6.1. planul lingvistic (al expresiei);

5.6.2. planul logico-semiotic (plan conceptual);

5.6.3. planul realităților situaționale, planul referențial (planul lumii reale), se înțelege că este dificil de realizat.

5.7. Permiakov vrea să obțină prin multiplicare eșantioane de specii paremiologice care să ocupe un singur loc într-o matrice, în care eșantionul respectiv să se diferențieze prin indici distincți, păstrîndu-și deosebirea dintre cele trei planuri din care el își extrage indicii. S-ar ajunge deci la niște matrici cu trei intrări (tabele cu trei intrări).

5.7.1. „Lumea" conceptelor logico-matematice nu are o existență ontologică. Ea este produsul elaborării minții omenești în direcția abstractizării, a „operaționalului", a formalului pur.

5.7.2. Între conceptele logico-matematice și semnificațiile cuvintelor limbii uzuale nu există diferențe de natură, ci de grad de constructivitate (grad de participare operațională mai amplă sau mai puțin amplă).

5.7.3. Nivelul lingvistic prezintă cele mai multe dificultăți în modelul lui Permiakov. Înainte de toate el folosește nivelul lingvistic de uz curent, „la parole", care în contradicție cu ceea ce se crede în mod obișnuit, nu este cel mai simplu, ci este cel mai sofisticat nivel. Este nivelul în care abundă construcțiile metaforice, eliptice, litotice etc. Acestea din urmă nu constituie simplificări ale limbajului, ci elaborări ale lui. Este un limbaj mai „gîndit" și nu mai puțin gîndit. În plus, prin elaborările metaforice, eliptice, litotice, care dau culoare și specificitate unei gîndiri, sînt introduse direct sau insidios și elementele unor sisteme de culturi umane, a unor moduri de viață trecute, a unor ideologii pierdute, elemente care, de fapt, constituie semnificația simbolică.

5.8. Caracterul simbolic al semnificației limbajului paremiologic reprezintă pentru paremiologul tradiționalist o tentație fascinantă de a emite judecăți de valoare, ipoteze explicative, mai mult pentru delectarea sa proprie imediată și în paguba rezolvării dificultăților care-i stau în față. Limbajul simbolic, în care înțelegerea simbolurilor nu poate avea loc decît cu condiția reconstituirii culturilor pierdute, ar trebui să dea de gîndit. Avînd în vedere dificultatea acestei reconstituiri, se poate reflecta asupra valorii judecăților emise în lipsa fundamentelor lor.

5.8.1. Lingviștii nici pînă astăzi nu sînt de acord în aprecierea limbii naturale, „la parole", ca fiind *bogată* sau *săracă*. Ea este uimitor de *săracă* în raport cu bogăția ideilor pe care le poate exprima și uimitor de disponibilă de a exprima orice, chiar și ceea ce, pînă la ora actuală, n-a fost gîndit. Intuiția chomschyană pare că s-a dovedit întemeiată. Lui Permiakov i s-a reproșat de unii critici deja citați că n-a ținut seama de gramaticile transformaționale.

5.9. Studiul lui Permiakov folosește indicii de ordin lingvistic, dar pe același plan cu indicii logico-semiotici și cu indicii aparținînd structurilor situaționale, adică referințe la realitate.

5.9.1. Aici, în această asociație de nivele atît de diferite, se află sursa nereușitei modelului lui Permiakov, atît de promițător totuși din punct de vedere logico-matematic. Criticile ce i se aduc sînt legate de nereușita unei tehnici și nu de lipsa de fundamente.

6. Discuția s-a purtat în legătură cu problemele iscate de inadecvarea tehnicilor de calcul și de fundamentele lor teoretice (filosofice, logico-matematice) ale sistemului lui Permiakov. Se cuvine o cercetare mai atentă pentru a putea evalua, pe nivele, atît fundamentele cît și realizările din sistemul lui Permiakov.

6.1. La un nivel de mare generalitate, Permiakov a încercat să exprime modurile în care poate fi organizată lumea (situațiile). În perspectiva *Teoriei generale a sistemelor*[12] lumea este privită ca un sistem de sisteme. Nu legăm modelul lui Permiakov de L. Bertalanffy. Permiakov vrea să descrie structura lumii astfel:

6.1.1. examinînd un sistem sau subsistem din interiorul lui, analiză intraobiectuală;

6.1.2. examinînd un sistem din afara lui, adică a relațiilor lui cu alte sisteme — viziune interobiectuală;

6.1.3. examinînd relațiile dintre sisteme, relații de incluziune, care în limbajul logicii propozițiilor se traduc prin implicații.

7. Așa se explică faptul că Permiakov a redus structura lumii la un sistem de apartenențe și un sistem de implicații intra și intersistematice.

7.1. Un exemplu: $P(x) \rightarrow Q(y)$, expresie a lui Permiakov vrea să spună că, dacă un obiect (P) are proprietatea (x), atunci obiectul (P) are și proprietatea (y). Ne aflăm în situația (6.1.1.) a analizei intraobiectuale (intrasistematice).

Din punct de vedere logic această formalizare pare bizară. Va fi însă discutată așa cum a folosit-o Permiakov în întregul său studiu pentru că va fi considerată o pură convenție. Această expresie formalizează ceea ce la (6.1.1) a fost numit structură intraobiectuală, adică relație între obiect și proprietățile lui, precum și o relație de implicație dintre proprietățile unuia și aceluiași lucru (obiect).

7.1.1. Exemplul lui Permiakov pentru un caz concret al lui (7.1.) este: *Ceea ce naște, moare.*

7.2. Pentru expresia: $[(P \sim Q)] \rightarrow [\exists(P) \rightarrow \exists(Q)]$, exemplul lui Permiakov este:

7.2.1. *Este apă, va fi și pește.* Un corespondent românesc ar putea fi: *Lac să fie că broaște sînt destule* (Z I 797).

În (7.2) este vorba de o legătură oarecare între două obiecte, din care rezultă o relație implicativă între ele.

Cu această schemă se fixează în cadrul (6.1.2.) al relațiilor interobiectuale. Dintr-o relație oarecare între obiecte (sisteme) ar rezulta o legătură logică, pentru că din afirmarea legăturii: $(P \sim Q)$, Permiakov deplasează problema în cîmpul structurilor logice.

7.2.2. Totuși, și această expresie e discutabilă din punct de vedere logic, pentru că relația de implicație este o relație asimetrică. Exemplul dat de Permiakov în (7.2.1.) *Este apă poate fi și pește* pare greșit raportat la expresia logică în discuție, pentru că expresia lui Permiakov nu este modală. Nu se zice: dacă există P, atunci este posibil Q $(\exists P \rightarrow \Diamond Q)$, conform cu această formă logică ar trebui ca să existe un proverb ca:

7.2.2.1. *Dacă există apă, atunci este posibil să fie și pește.* Expresiei lui Permiakov din (7.2.) i-ar putea corespunde următoarea expresie lingvistică: *Dacă există pește, atunci sigur există și apă.* Chiar dacă există această inadvertență logică, este totuși important de reținut că expresia (7.2.) introduce o problemă de existență (ontologică).

7.3. Pentru expresia: $[(P \rightarrow Q)] \rightarrow [P(x) \rightarrow Q(x)]$, exemplul concret dat de Permiakov este: *De la muntele mare și umbra este mare.* Și aici sînt necesare următoarele observații:

7.3.1. Din punct de vedere logic relația de implicație nu există între obiecte. În sistemul lui Permiakov s-a convenit că P și Q să desemneze obiecte și nu propoziții despre obiecte.

7.3.2. Privitor la partea a doua a expresiei (7.3.): $[P(x) \rightarrow Q(x)]$, Permiakov se află într-o situație în care se iese din cadrul legilor logice ale cuantificării universale (orice proprietate a lui Q este și proprietatea lui P), deoarece numai în cazul cînd P este o parte a unui întreg, atunci proprietățile întregului sînt și proprietățile părții. În expresia lui Permiakov însă, unde nu există cuantificare universală, nu e valabilă orice implicație.

Prin urmare expresia lui Permiakov $[P(x) \rightarrow Q(x)]$ ca o consecință a relației $(P \rightarrow Q)$, nu este întotdeauna adevărată, deci deducerea proprietății obiectelor dintr-un anume raport de conexiune dintre obiecte nu se poate obține decît în situația în care există un cuantificator universal pentru expresia $(P \rightarrow Q)$.

Comparînd expresia (7.3.) cu (7.1.), în care deducția logică a unei proprietăți din altă proprietate, dar proprietate a acelui obiect, această deducție este posibilă în (7.1.), în conformitate cu teoreticienii logicii gîndirii naturale, fiindcă omul nu reține în mintea lui obiectele decît ca *sisteme* de proprietăți. Continuînd comparația expresiei (7.3.) cu expresia (7.1.) situația este diferită dintr-un alt punct de vedere. În (7.3.) se încearcă deducția aceleiași proprietăți, dar din obiecte diferite, legate într-o conexiune pe care Permiakov o califică logică (implicație), dar care nu poate avea loc între obiecte. Și pentru că nu poate exista o relație de

[12] L. von Bertalanffy, *Théorie générale des systèmes*, Paris, 1973.

implicație între obiecte fizice, nu se poate deduce logic una și aceeași proprietate din obiecte diferite.

7.4. Pentru expresia : $[(P \rightarrow x) \wedge (Q \rightarrow \tilde{x})] \rightarrow (P > Q)$, exemplu, dat de Permiakov este *Grapa proprie, mai bună decît plugul străin.*

Și această expresie este bizară din punct de vedere logic. În expresia aceasta Permiakov combină două din formulele de mai sus. Cele care se referă la relațiile interobiectuale :

7.4.1. există două obiecte, P, Q și există între ele o relație de implicație (6.2.).

7.4.2. Se trimite la o analiză interobiectuală (6.1.): sînt prezentate obiectele cu anumite proprietăți ale lor $P(x)$ și $Q(\tilde{x})$, iar relația de implicație menționată la (7.4.1.) operează și în situația de la (7.4.2.), adică a analizei interobiectuale.

Din cele expuse mai sus, în (7.4.1.) și în (7.4.2.), rezultă o relație care nu mai aparține logicii aletice, ci aparține logicii deontice, logică care se referă la valori, pentru că prin implicația din (7.4.), $(P > Q)$ (P este preferabil lui Q) se trece deja în cîmpul teoriei valorilor.

Deocamdată viciile strict logice ale expresiei (7.4.) sînt următoarele :

7.4.3. cu privire la formalizare, $\tilde{x}$ nu înseamnă măsura lui x, ci excluderea lui x (negarea lui x) ;

7.4.4. din negarea lui x, în expresia $Q(\tilde{x})$, nu rezultă preferință pentru P, pentru că P posedînd pe x nu înseamnă că x poate fi calificat ca bun, favorabil, util sau cu alte expresii lingvistice aparținînd unei scale de valori.

7.5. În ansamblu, cele patru expresii logice ale lui Permiakov, lăsînd la o parte caracterul lor discutabil din punct de vedere al rigorii formale, sînt importante pentru că :

7.5.1. introduc în analiza paremiologică unghiurile de vedere din care pot fi privite creațiile paremiologice și anume :

7.5.1.1. că există structuri (legături) între situațiile care constituie semnificațiile proverbelor ;

7.5.1.2. că aceste situații aparțin unei lumi reale (care a avut sau are o existență reală) ;

7.5.1.3. că Permiakov conexează punctul de vedere al logicilor aletice (ale adevărului și falsului) cu punctul de vedere al logicilor deontice (valorilor : normative sau nenormative ale intereselor : util — inutil, agreabil — dezagreabil, bine — rău, obligatoriu — permis).

7.6. Cu introducerea criteriului valoric în analiza logică pe care o face proverbului, Permiakov circumscrie analiza lui la un cîmp axiologic în care se înscriu creațiile paremiologice care conțin : alegeri, preferințe, îndemnuri, rețineri, sfaturi etc., raportate la comportamentul uman.

7.6.1. În expresia (7.4.), Permiakov introduce elemente din cîmpul axiologic în analiza pe care o face în sistemul său, el folosește din plin indici din scale de valori în matricile : 6, 7, 11, 15, 16 și celelalte.

7.6.2. Prin urmare punctul de vedere existențial este dominat de cel structural, iar cel structural este constituit pe fundamente axiologice.

7.7. Receptarea sistemului lui Permiakov este predominant critică. A fost criticat nu pentru inadvertența aparatului formal folosit, ci pentru faptul că unele proverbe din sistemul său aparțin în același timp diferitelor clase, că există încrucișări în clasificări, că semnificația proverbelor se pulverizează și trebuie s-o cauți ca *pe acul în carul cu fîn,* după aprecierea lui Matti Kuusi.

7.7.1. Nu s-a reținut ca un merit încercarea sa de a unifica într-un singur sistem un punct de vedere filosofic cu un punct de vedere metodologic structural, un punct de vedere axiologic — prezent în creațiile paremiologice — și un punct de vedere lingvistic (stilistic) și anume bogăția nesfîrșită a exprimării metaforice prezentă în proverb.

7.7.2. Acest merit face din sistemul lui Permiakov un sistem de largă comprehensiune pe un cîmp gol, dacă ne gîndim la speculațiile din epoca prepermiakoviană.

7.7.2.1. Modelul lui Permiakov, păstrînd proporțiile de dificultate pe care le incumbă paremiologia, continuă totuși un drum deschis în încercarea de a formaliza creațiile populare. Este vorba de lucrările lui V. I. Propp privitoare la basmul rus. Acolo tipologia este mai ușor de făcut, mai ales că genul lung, paradoxal, este mai ușor dezermetizabil stilistic.

7.7.3. În stilul, în limba folosită de proverb se fixează marele insucces al lui Permiakov, dar nu numai al lui.

7.7.3.1. Permiakov n-a dovedit că știe și înțelege ce reprezintă pentru cercetarea actuală gramaticile generative.

7.7.3.2. Proverbele circulă în limba vorbită. Între structurile logice și limba vorbită se înscriu operațiile prezentate de gramaticile transformaționale care încearcă să indice trecerea de la structurile logice la metaforă.

Această trecere graduală de la nivelul logic la vorbire printr-un mecanism transformațional lipsește din sistemul lui Permiakov și la acest nivel se fixează întreaga dificultate care conduce la nereușita sistematizării sperate de Permiakov, ca fiecare proverb să ocupe un singur loc într-un sistem matricial.

8. Evident, discuția despre proiectul lui Permiakov nu se poate limita numai la aceste cîteva pagini. În afară de considerațiile de ansamblu asupra întregului sistem al lui Permiakov, se cuvine să fie menționate unele probleme ca :

8.1. ordinea pe care încearcă s-o pună Permiakov în cadrul genului „scurt" al creației populare ;

8.2. izomorfismul dintre structurile genului scurt și structurile creațiilor macrofrazeologice (ale genurilor „lungi"). (La acest punct menționăm și intuiția hașdeiană cu aproape un secol în urmă)[13] ;

8.3. statutul de semn al speciilor paremiologice.

8.3.1. Clasificînd speciile genului „scurt" (cele care nu depășesc fraza, inclusiv distihul și catrenul), ca specii care se obțin în funcție de felul în care se combină trei criterii :

8.3.1.1. criteriul logic ; 8.3.1.2. criteriul situațional și 8.3.1.3. criteriul lingvistic.

Criteriul logic (8.3.1.1.) exprimă, în clasificarea lui Permiakov, opoziția general-particular ; criteriul lingvistic (8.3.1.3.) indică echivalența unei specii cu o propoziție întreagă sau cu părți de propoziție, iar în cel situațional (8.3.1.2.) trimite la prezența unuia sau mai multor obiecte și la relațiile dintre ele.

8.3.2. Din combinatorica indicilor din (8.3.1.2.) și (8.3.1.1.) adică perechea lingvistică propoziție — parte de propoziție și perechea logică : universal — particular, rezultă speciile :

8.3.2.1. expresie idiomatică ; 8.3.2.2. zicătoare ; 8.3.2.3. proverb.

Idiotismul (8.3.2.1.) este o îmbinare sintagmatică care, prin ea însăși, nu ajunge să fie o propoziție și este întotdeauna echivalentă cu o parte de vorbire : substantiv, adjectiv, adverb sau chiar locuțiune. Din această cauză (8.3.2.1.) se bucură de proprietățile aferente părților de vorbire și anume : flexiunea nominală și verbală, deci expresiile idiomatice se supun gramaticii părților de vorbire și nu vor avea niciodată comportament gramatical ca al propoziției.

8.3.2.1.1. Exemplu : a) *a tăia frunză la cîini* (vagabond) ; b) *a fi trecut prin ciur și prin sită* (experimentat) ; c) *a bate apa în piuă* ; d) *a spăla rufele în familie* (a fi discret[ă])[14] ;

Zicătoarea (8.3.2.2.) se deosebește de idiotism, pentru că este echivalentă lingvistic cu o propoziție.

8.3.2.2.1. Zicătoarea se diferențiază de proverb, pentru că, în cadrul opoziției logice universal — particular, aparține particularului.

8.3.2.2.2. Exemplul lui Permiakov : *(Petre) Și-a legat măgarul la vie.*

8.3.2.2.3. Zicătoarea și proverbul sînt nume pentru o situație, adică pentru un raport dintre lucruri și nu un nume pentru un obiect sau concept. Idiotismul este nume pentru un lucru sau o idee. Primele sînt echivalențele unei propoziții și se supun gramaticii unei propoziții, adică : pasivizare, reflexivizare, interogativizare etc.

8.3.3. Diferența dintre zicătoare și proverb este izomorfă cu diferența dintre particular și general. Propoziția prin care se exprimă o zicătoare este considerată de Permiakov o propoziție deschisă, în sensul că ea poate primi înțeles dintr-un context. Conținutul vehiculat de zicătoare implică o notă de particularizare, notă surprinsă și de paremiologii români[15]. Ei susțin că zicătoarea capătă în context un înțeles figurat, că-i lipsește concluzia. Acest ultim caracter este considerat drept indice de separare a zicătorii de proverb. Exemple : *Cine aleargă după doi iepuri nu prinde nici unul* (proverb) ; *(Cineva) aleargă după doi iepuri* (zicătoare) ; *Nu strica orzul pe gîște cînd e iarba pînă la genunchi* (proverb) ; *(Cineva) strica orzul pe gîște* (zicătoare).

8.3.4. Propozițiile prin care se exprimă un proverb sînt considerate de Permiakov propoziții închise, în sensul că ele nu pot primi o precizare a semnificației dintr-un context oarecare, ele rămîn întotdeauna aplicabile tuturor situațiilor de un anumit tip (schemă).

8.4. Indici lexicali, logici și situaționali vor intra și în componența clasei de indici ce vor defini și speciile suprafrazeologice, adică : 8.4.1. istorioara ; 8.4.2. anecdota ; 8.4.3. fabula ; 8.4.4. legenda ; 8.4.5. basmul ; 8.4.6. ghicitoarea și 8.4.7. gluma.

---

[13] B. P. Hasdeu, *Etymologicum Magnum Romaniae*. Dicționarul limbei istorice și poporane a românilor. Ediție îngrijită de Grigore Brâncuș, vol. III, București, 1976, p. 280.

[14] Cf. Permiakov, *op. cit.*, cap. II, p. 33—51.

[15] Ovidiu Birlea, *Proverbe și zicători românești*, București, 1966, și I. C. Chițimia, *op. cit.*, p. 241—242.

8.5. În expresiile suprafrazeologice vor mai interveni alți indici (care vor intra în combinatorică) cum sînt : 8.5.1. dialogul ; 8.5.2. numărul de participanți ; 8.5.3. modalizările.

Cu privire la detalii speciale pentru unitățile suprafrazeologice din sistemul lui Permiakov, nu mai insistăm. Acestea din urmă ies din limitele propriu-zise ale proverbului.

9. Încercarea de a pune totuși o ordine unitară în vastul cîmp al creației populare, pornind de la mecanismul logic cu care omul operează în întreaga activitate constructivistă a inteligenței sale, constituie o noutate care se înscrie în preocupările generativiste ale ultimelor decenii ale veacului nostru.

9.1. Efortul lui Permiakov răstoarnă metodologia tradițională, care constă în încercarea de a pune ordine în infinitatea *faptelor* și situațiilor discernabile, obținute prin clasificări și ordonări mai mult sau mai puțin fericite. Permiakov substituie metoda taxonomică tradițională cu mecanismul subiectului, al minții omenești, mecanism care creează (generează) la infinit fapte, situații și le diversifică tot la infinit.

10. Tratînd speciile paremiologice în maniera în care este tratat semnul lingvistic în lingvistica modernă, bucurîndu-se și ele de ceea ce se numește arbitrariul semnului lingvistic, adică de lipsa legăturii necesare între partea materială sonoră (grafică) și semnificație (sens), Permiakov ajunge la concluzii foarte interesante în legătură cu ceea ce, în mod obișnuit, circulă sub numele de *paremia*.

10.1. Acestea, paremia, sînt, după Permiakov, semnificanți pentru niște semnificați care se găsesc la alt nivel decît cel al expresiilor. Consecința unui asemenea punct de vedere este următoarea :

10.1.1. există un număr limitat și redus de clișee paremice (semnificați), circa 800 după Permiakov ;

10.1.2. aceste clișee se ierarhizează și ele la rîndul lor pe diferite nivele, ca de exemplu : internivele, intranivele și sînt generale (universale), ele constituind, de fapt, situații prezente (reale) în viața și în cultura popoarelor.

10.2. Dat fiind faptul că semnificațiile paremiilor (conținutul) sînt limitate și reduse, atunci numărul imens de proverbe, zicători, idiotisme etc., aglomerate în atîtea colecții realizate, nu constituie decît un vocabular de sinonime și/sau omonime, dacă se raportează la situațiile la care trimit.

10.3. Din acest punct de vedere problema sinonimiei, omonimiei și polisemiei în paremiologie se pune într-un mod cu totul diferit de felul în care acestea sînt puse pînă acum.

10.3.1. În acest sens Permiakov a publicat în revista internațională *Proverbium* un studiu special[16]. Ceea ce în paremiologia tradițională se considera opoziția *variantă tip - variante*, devine caduc (acestea nefiind altceva decît diferențieri la nivel lingvistic, ignorînd celelalte nivele care intră în semnificatul paremie, așa cum este conceput în structura modelului lui Permiakov). Un exemplu de sinonimie paremică : *Lupul își schimbă părul, dar năravul ba ; Cu o floare nu se face primăvară ; Cu un rac , tot sărac ; Cu nimic, tot nimic.*

Semnificația acestor patru proverbe este una și aceeași, adică o situație nu se schimbă prin intervenția unui fapt neesențial, pentru rațiunea (legea) ei de a fi.

Pentru paremiologul tradiționalist pare șocant să se considere sinonime proverbele din (10.3.1.).

10.3.2. Semnificația cuvintelor care le alcătuiesc nu contribuie cu nimic la sinonimia lor. *Paremia* intră în categoria macrosemnelor, la un loc cu comportamentele, modelele, riturile, miturile, ideologiile[17] etc.

11. Într-o încercare de replică critică Matti Kuusi[18], experimentat cercetător în cîmpul paremiologic, în special, pentru corpusul finlandez, anglo-saxon și african, constituie el însuși un sistem-tip internațional al proverbelor. El mărturisește că n-a urmat modelul lui Permiakov, din cauză că acesta, printre altele, pulverizează semnificația proverbului și că ajunge la încrucișări de clase și tipuri etc. Modelul pe care-l construiește Kuusi se bazează pe polarități de opoziții binare și ajunge, la un înalt nivel de abstractizare, la două perechi de cupluri și anume :

11.1. unu — doi (mai mulți) și

11.2. unu — toți, parte — întreg.

Din punctul de vedere al operațiilor intelectului uman, aceste perechi de cupluri aparțin la două nivele formale distincte. Acest fapt pare să fie ignorat de Matti Kuusi însuși.

---

[16] G. L. Permyakov, *On paremiological homonymy and synonymy*, în „Proverbium", 24/1974, p. 941—943.

[17] Cf. 9, cap. *La pensée sociologique*.

[18] Matti Kuusi, *art. cit.*, p. 699—735.

11.3. Primul cuplu *unu — doi* (11.1.) aparține structurilor formale de tip matematic, adică, unei viziuni discrete, extensionale asupra lumii, iar perechea *unu — toți* (11.2.) aparține nivelului strict logic.

11.3.1. Pe acest schelet logico-matematic fundamental, Matti Kuusi își construiește sistemul său tipologic, introducînd subtipuri de subtipuri rezultate, mai ales, din îmbinarea cuplurilor fiecăreia dintre cele două perechi de polarități (unde fiecare element al perechii de polarități poate fi obiect, simbolizat cu *X*, sau predicat (funcție), simbolizat cu *x*) cu indici dintr-un sistem de valori : *bun — rău* etc., ca în Permiakov (7.4.) și dintr-un sistem de măsuri : *mult — puțin*, la fel ca în matricile 6, 7 ale lucrării lui Permiakov (7.6.1.).

11.3.2. Subtipurile realizate de M. Kuusi nu reprezintă altceva decît modul în care se traduc aceste opoziții în conflictele dintre *unu — doi*, *unu — toți* (11.1. și 11.2.), iar natura conflictelor este definită de indicii care trimit la niște situații dispută pentru : sex, hrană, patrimoniu, putere.

11.3.2.1. Asemenea situații se înrudesc de fapt cu cele din sistemul lui Permiakov. Diferența între cele două sisteme, cu toate că M. Kussi merge pe o cale deja bătută, constă în aceea că : 11.3.2.1.1. sistemul lui M. Kuusi întemeiat pe opoziții binare este fundamental clasificator și nu matricial ; 11.3.2.1.2. deși critică pe Permiakov pentru faptul că nu are în vedere o structură de adîncime a limbajului, clasificările lui Matti Kuusi au în vedere tot structura de suprafață a discursului și ca urmare nici sistemul lui nu are în vedere mecanismul metaforizării.

11.3.3. Un sistem — tip internațional bazat pe o clasificare de jos în sus, arborescentă, e greu de conceput că ar putea să ajungă la un model coerent. Dacă un sistem ca cel al lui Permiakov, care îmbrățișează și posibilul, n-a reușit să rezolve problemele paremiilor, nu se poate vedea cum ar fi mai eficient un model simplu clasificator ca cel al lui M. Kuusi. Cu toate că perechile fundamentale de opoziții folosite reflectă, de fapt, nivelele formale fundamentale ale inteligenței umane, le lipsește operația fundamentală de compunere a rețelei : multiplicarea biunivocă.

12. Direcțiile noi de abordare științifică din cîmpul paremiologic sînt la începutul lor și unele critici pertinente, cum ar fi aceea a lui Arvo Krikmann[19], se ocupă atît de modelul lui Permiakov cît și de cel al lui Matti Kuusi.

12.1. Observația fundamentală făcută de Krikmann privitor la ambele sisteme este că nici unul dintre cei doi cercetători n-au avut în vedere ramurile moderne ale semanticii generative și din această cauză, deși s-au ocupat de metaforă, n-au făcut destule investigații în teoria semantică a metaforei.

12.1.1. Pe de altă parte, în critica sa, Arvo Krikman mai menționează necesitatea construirii unui metalimbaj pentru descrierea sensului proverbelor, în care să fie înscrise așa numitele „universalii paremice" ce trebuie să fie prezente în modul de a funcționa al tuturor tipurilor de culturi.

12.1.2. Krikmann insistă, în special, asupra laturii figurative a conținutului proverbului mai mult decît au făcut-o cei doi autori ai sistemelor discutate care și-au orientat atenția îndeosebi spre aspectul logico-semiotic al semnificației.

12.2. O cercetare critică asupra sistemului lui Permiakov a mai făcut și Agnes Szemerkényi[20], care are în vedere tot o abordare semantică a proverbului. Se poate reține din studiul autoarei că proverbul este tratat asemănător cu punctul de vedere al lui Permiakov.

12.2.1. În plus, se insistă asupra cercetării semiotice și asupra funcției proverbului ca semn în societate.

12.2.2. Spre deosebire de Permiakov, recomandă ca cercetarea proverbului să se facă în funcție de patru nivele : 12.2.2.1. nivelul abstract (al temei invariante — variante) ; 12.2.2.2. nivelul concret (ideea literară a proverbului) ; 12.2.2.3. nivelul metasemiotic ; 12.2.2.4 nivelul funcțional (pragmatic în viața grupului care-l utilizează).

12.3. Spre deosebire de alți cercetători, autoarea consideră că proverbul *nu* are funcție de delectare[21], cum ar avea anecdota, legenda, snoava etc., deși subliniază că n-ar trebui negată nici valoarea poetică a proverbului. Ea poate fi considerată o postpermiakoviană.

---

[19] Arvo Krikmann, *Zur Problematik der Metasprache als Ausdruck der Bedeutungsstreuung der Sprichwörter*, în „Proverbium", 17/1971, p. 624—626.

[20] Agnes Szemerkényi, *A semiotic approache to the study of proverbs*, în „Proverbium", 24/1974, p. 934—935.

[21] Lucian Blaga, *op. cit.*, cap. *Pitoresc și revelație*, p. 189—203. Evidențiază tocmai caracterul de delectare pe care-l are proverbul.

13. N. Barley[22] se limitează la un studiu structural semiotico-sintactic pe un corpus englez cu preocupare fundamentală de a delimita proverbul de maximă, de zicătoare, de idiotism.

13.1. Studiul lui Barley, deşi este fundamentat mai mult pe rezultatele recente ale lingvisticii şi antropologiei moderne, este totuşi lipsit de orizonturile unui studiu ca acela al lui Permiakov.

14. Heda Jason[23] tratează proverbul în perspectivă antropologică, ocupîndu-se mai mult de funcţiile proverbului în societate.

15. Folcloriştii români pot fi apreciaţi, în ansamblu, ca fiind la zi cu problemele discutate mai sus (la punctul C, care tratează despre aspectul sistematic al corpusului paremiologic şi conexiunile acestuia cu domeniile adiacente). Ei sînt însă, în general, rezervaţi.

15.1.1. Majoritatea rămîn la modul de a privi paremiologia în manieră tradiţionalistă. Ei au în vedere, în special, expresia[24] în speciile paremiologice, pe care o cercetează sub toate aspectele, însă în majoritatea lor cu instrumente critice clasice.

15.1.2. O largă comprehensiune pentru problemele legate de paremiologie în cadrul folcloristicii româneşti manifestă Ovidiu Bîrlea, I. C. Chiţimia, George Muntean, Ovidiu Papadima, Gh. Vrabie. De la primele culegeri[25] şi pînă astăzi, bibliografia paremiologică românească s-a îmbogăţit şi s-a diversificat acoperind toate aspectele legate de proverb. Aparatul critic cu care se operează rămîne, în general, cel clasic.

15.1.3. M. Pop şi P. Ruxăndoiu într-o lucrare din 1978 dedicată folclorului românesc[26] cercetează proverbul şi zicătoarea alături de ghicitoare, în cadrul cap. IX „Literatura aforistică şi enigmatică". Este o tratare monografică a proverbului cu observaţii pertinente, nu sînt însă discutate teoriile mai noi din cîmpul paremiologic.

15.1.4. Nu lipsesc nici abordările structuraliste asupra proverbului românesc[27].

15.1.5. O menţiune specială trebuie făcută pentru cartea lui N. Roşianu[28]. Autorul a cercetat atent modelele lui Permiakov şi Matti Kuusi şi se dovedeşte receptiv la semnificaţia şi utilitatea lor. Încercarea de contopire către o sinteză *sui-generis* rămîne însă discutabilă, avînd în vedere natura diferită pe care se întemeiază sistemele pe care le-am prezentat mai sus.

---

[22] Nigel Barley, *A structural approach to the proverb and maxim with special reference to the anglo-saxon corpus; The proverb and related problems of genre-definition*, în „Proverbium", 20/1972, p. 737—750 şi 23/1974, p. 880—884.

[23] Heda Jason, *Proverbs in society : the problem of meaning and function*, „Proverbium", 17/1971, p. 617—623.

[24] Ovidiu Bîrlea, *Poetică folclorică*, Bucureşti, 1979, p. 67—73; Stelian Dumistrăcel, *Lexic românesc. Cuvinte, metafore, expresii*, Bucureşti, 1980, p. 126—236; Adrian Fochi, *Estetica oralităţii*, Bucureşti, 1980; Petru Ursache, *Poetică folclorică*, Iaşi, 1976, p. 94—97; Gheorghe Vrabie, *Retorica folclorului*, Bucureşti, 1978, p. 279—288.

[25] Vasile Netea, *Primele colecţii de proverbe româneşti*, în culegerea „Studii de folclor şi literatură", Bucureşti, 1967, p. 401—437; L. Demény, I. Vlăduţiu, *Contribuţii documentare la începuturile culegerilor populare române în Transilvania*, în „Revista de etnografie şi folclor", 10/1965, p. 627—640.

[26] Mihai Pop, Pavel Ruxăndoiu, *op. cit.*, p. 231—248.

[27] Leyv Flydal, *Considérations sur les proverbes roumains, essai de classification de quelques-uns de leurs traits formels*, Sinaia, 1971. Face o analiză lingvistică a proverbului românesc din perspectivă glosematică, hjelmsleviană (şcoala daneză). Sanda Golopenţia-Eretescu, *Paradoxical proverbs, paradoxical words*, în „Proverbium", 17/1971, p. 626—629; *Infinite proverbs*, în „Proverbium", 15/1970, p. 454—455; *Buzele cele mute vorbesc pe tăcute*, în *Educaţie şi limbaj*, Bucureşti, 1972, p. 191—195. Încearcă aplicarea unor modele structuraliste pe nişte grupuri foarte restrînse de proverbe. Este o tentativă care deocamdată nu poate fi evaluată asupra rezultatelor, tocmai din cauza aceasta, a folosirii unui corpus prea mic de proverbe. S-ar mai putea adăuga şi C. Negreanu, *Conceptul de muncă şi înţelepciune în proverbele româneşti*, în „Limbă şi literatură", 4/1973, p. 791—800; *Proverbele românilor. Consideraţii asupra structurii lor lingvistice şi stilistice*, Timişoara, 1979. Cezar Tabarcea, *Definirea proverbului. O abordare lingvistică*, în „Analele Universităţii Bucureşti", XXVI/1977, p. 91—99; *Statutul semiotic al proverbului*, în „Studii şi cercetări lingvistice", 5/1977, p. 509—524.

[28] Nicolae Roşianu, *Maxima populară rusă şi corespondenţele româneşti*, Bucureşti, 1979, p. 5—26. Trebuie menţionat că autorul a avut în vedere prima ediţie în limba rusă a cărţii lui G. L. Permiakov, *Ot pogovorki do skazki*, Moscova, 1970.

15.2. Trebuie semnalat faptul că întocmai ca și lingviștii de formație clasică ce pornesc prin a fi lingviști prin importanța acordată analizei expresiei și apoi sfîrșesc prin a fi antropologi, psihologi, esteticieni, filosofi etc. în comentariile semnificative, tot așa și folcloriștii clasici pornesc de la folclor, pe care îl cercetează în latura lui materială și în cele din urmă evadează din folclor în antropologie, mitologie, axiologie etc[29].

D.1. Situația prezentată la (C.12., 13., 14.) ar putea fi schimbată. Adică paremiologii pot să pornească de undeva, dintr-o zonă de pregătire largă și să se oprească în folclor, în cazul de față să vină din antropologie și să se oprească în proverb.

1.1. În prezent se știe *exact* că nu limba explică gîndirea, ci invers, pentru că gîndirea umană, reconstituită ontogenetic de psihologia științifică[30] depășește propria ei expresie verbală și în bogăție și în complexa ei istorie (operațională) în cadrul unela și aceleiași conștiințe individuale, ar fi recomandabil — așa cum sugerează ecourile critice amintite (C.12., 13., 14., 15.) — să se întoarcă orientarea cercetării și în paremiologie.

1.2. Dacă se schimbă ordinea orientării: *explicatum — explicandum*, proverbul nu mai este un *explicatum* pentru cultură, care ar avea rolul de *explicandum*, ci invers: cultura, antropologia, axiologia joacă rolul de *explicatum* pentru proverb și în general pentru speciile folclorice care ar deveni niște *explicanda*. S-ar putea ajunge în acest fel la niște obiecte ale unei cercetări rafinate, cu aspecte multiple, cu posibilitatea de a fi prezentate articulat, integrate ca niște sisteme în sistemul de ansamblu al culturii. Prin urmare, maniera de lucru folosită pînă acum, adică de a fi descoperite, „pipăite vag" în contururile lor și pornind de la aceste „nondeterminata" să se facă considerații, uneori contradictorii, asupra existenței umane în întreaga ei complexitate, ar putea lipsi.

2. O asemenea perspectivă, care ar face ca folcloristul să fie folclorist și nu altceva, nu poate fi concepută însă ca realizabilă la nivelul unei persoane[31].

O astfel de întreprindere ar implica o colaborare largă pentru a întoarce o direcție de cercetare și a-i da un sens nou, așa cum se petrece în lume, din care ar rezulta mai multă certitudine și seriozitate și mai puțină speculație ce nu mai satisface exigențele științifice ale omului modern.

---

[29] Comentariile axiologice, pornind de la sensurile lexicale ale proverbului, sînt prezente aproape peste tot în analizele unor cercetători români citați pînă aici. Proverbul însă, așa cum e discutat în § C., este un semnificant și nu un semnificat, este ca și mitul un macrosemn. Interpretările actuale sînt discutabile în perspectiva legăturii directe între semnificantul paremiilor și semnificatul cuvintelor din care sînt alcătuite proverbele.

[30] Hermine Sinclair de Zwart, *Acquisition du langage et développement de la pensée*, Paris, 1967; J. Piaget, *La formation du symbole chez l'enfant*, Neuchâtel, 1964.

[31] Colecția Zanne întrece în autoritate toate colecțiile care au urmat și care au preluat cam același material și l-au grupat după alte criterii. Nu numai că se pune problema republicării corpusului Zanne, dar și a reorganizării lui după criterii mai riguroase și a completării lui. Cu titlu exemplificator trimitem la activitatea celor 54 cercetători polonezi, care lucrînd din 1954, sub îndrumarea lui I. Krzyżanowski, au realizat o colecție în care gruparea materialului e făcută după criterii științifice. Simpozionul de paremiologie de la Helsinki (iunie 1974) o recomandă ca model științific de organizare a unui corpus paremiologic național sau regional, alături de alte clasificări sistematice: Morris Palmer Tilley și B. J. Whiting, cf. „Proverbium", 25/1975, p. 995.